

Prinsippprogram for Norsk Ornitologisk Forening

INNLEDNING:

Prinsippprogrammet inneholder overordnede retningslinjer for Norsk Ornitologisk Forening (NOF), og denne versjonen ble vedtatt på foreningens årsmøte 20. mai 2017.

NOF er en frivillig naturvernorganisasjon med hovedvekt på fugler og fuglevern. Foreningens overordnede visjon er å sikre livskraftige bestander av alle fuglearter i en sunn natur. NOF ser det som sine viktigste oppgaver å verne om naturen og særlig fuglefaunaen, fremme interessen for og bedre kunnskapen om fuglene og deres livsmiljø, være bindeledd mellom vårt lands fugleinteresserte og stimulere til ulike ornitologiske undersøkelser og aktiviteter.

Prinsippprogrammet til NOF er organisert rundt følgende temaer:

1. Kunnskap
2. Endring, reduksjon og fragmentering av fuglers leveområder
3. Forvaltning av arter og bestander
4. Fremmede arter og oppdrettsindivider
5. Klima og energi
6. Forurensing
7. Fiskeri og landbruk

TEMA 1: KUNNSKAP

For å kunne forvalte naturen og artene som lever der, må vi ha kunnskap om artsmangfoldet i de aktuelle områdene. Kartlegging av arter og naturtyper er en forutsetning for kunnskapsbasert forvaltning. NOF mener at prinsipper om kunnskapsbasert forvaltning, «føre-var-prinsippet» og samlet belastning bør ligge til grunn for alle inngrep som kan tenkes å ha påvirkning på arter og deres leveområder.

- NOF mener det er avgjørende at myndighetene prioriterer og setter av tilstrekkelig midler til etablerte langsiktige forsknings- og overvåkningsprogrammer for fugl (SEAPOP og SEATRACK, TOV-e, spesifikke studier av truede arter etc.).
- Det er behov for bedre økologisk forståelse for å forstå hvilke faktorer som styrer bestandsutviklingen for ulike arter, hvordan ulike menneskelige aktiviteter og forstyrrelser påvirker fugler og deres leveområder.
- Krav til konsekvensutredninger må styrkes, og bringes mer i tråd med internasjonale standarder med krav om datainnsamling i felt der eksisterende kunnskap er utilstrekkelig for å kunne gjøre en skikkelig konsekvensutredning.
- Artsdatabanken med Artsobservasjoner utgjør en viktig kilde til kunnskap, og NOF oppfordrer til at verktøyet brukes aktivt både som kunnskapsdatabase og for innlegging av observasjoner. Tilliten til at informasjonen brukes til beste for naturen må ikke svekkes.
- NOF mener at detaljert informasjon om hekkeplasser for sensitive arter må være unntatt offentlighet, og at tilgang til denne type informasjon kun bør gis etter nøye avveininger mellom behov og risiko.
- Informasjon om sensitive arter må deles raskt og effektivt med relevante forvaltningsnivå.

TEMA 2: VERN AV LEVEOMRÅDER

Arealforvaltning

Arealendringer er en viktig årsak til reduksjon i mange av våre fuglebestander. Sikring av leveområder, enten gjennom formelt vern eller ved at det tas hensyn til verneinteressene i den generelle arealforvaltningen, er avgjørende for å sikre levedyktige bestander. Det er gjennomført en rekke temavise verneplaner (våtmark, sjøfugl, barskog m.v.), men for mange habitattyper er omfanget av verneområder fremdeles for lite. NOF er også bekymret for mangelfull forvaltning, inngrep og forstyrrelser i verneområder. Dette gjelder de fleste type verneområder, inklusive områder hvor Norge gjennom internasjonale avtaler har erkjent et særskilt internasjonalt ansvar for å bevare områdene (bl.a. flere Ramsar-områder).

Arealforandringer knyttet til kulturmark er en negativ faktor for fugler, og utgjør sammen med tap av våtmark en betydelig trussel for mange fuglearter. Mange fuglearter er avhengig av skog med stort innslag av gamle, døende og døde trær, og de trues gjennom hogst, treslagsskifte og effektivisering i skogbruket.

- NOF mener forvaltningen av vernede områder generelt må styrkes, det må føres en strengere praktisering av verneregler i forhold til dispensasjoner som kan forringe verneverdiene, og forvaltnings- og skjøtselsplaner må utarbeides og følges opp basert på solid økologisk kunnskap.
- Internasjonalt viktige fugleområder, Important Bird and Biodiversity Areas (IBA-er), må gis prioritet, både i forbindelse med etablering av nye verneområder og generell arealforvaltning.
- Norske myndigheter må generelt legge større vekt på Ramsar-konvensjonens generelle forpliktelser til bærekraftig forvaltning av våtmark.
- Drenering, massedeponi og andre inngrep i myr og våtmark må stanses.
- Utfylling av fjæreamråder og viktige trekklokaliteter må stanses.
- Restaurering av våtmark må prioriteres i arbeidet med naturmangfold.
- Minst 10 % av norsk skog må vernes, og da med et faglig begrunnet utvalg av ulike typer skog.
- Inngrep og høsting i viktige marine habitater må nøye overvåkes, og reguleres på en måte som ivaretar viktige økologiske funksjoner for fugler og biologisk mangfold generelt. Dette gjelder bl.a. taretråling i viktige stortareområder og korallområder, hvor tråling og andre inngrep kan skade eller ødelegge områdenes økologiske funksjon.

Forstyrrelser

Ferdsel i naturen, både privat og organisert, er svært viktig og givende, men kan utgjøre en belastning på fuglelivet og natur.

- Oppsyn og håndheving av bestemmelsene i verneområder må styrkes, særlig i områder som er utsatte for sterkt press fra ulike menneskelige aktiviteter.
- NOF mener myndighetene bør legge til rette for observasjonsvirksomhet enkelte steder der dette er nødvendig for å beskytte sårbart fugleliv. Slike tilretteleggingstiltak kan være kanalisering av ferdsel og etablering av observasjonsfasiliteter. Slike tilretteleggingstiltak kan være viktige for å skape bedre forståelse og interesse for vernetiltak. Kanaliseringstiltak og etablering av

observasjonsfasiliteter skal medføre redusert forstyrrelse av fugleliv, ikke motsatt. Ved behov må konsekvensutredninger foretas for å sikre dette.

- NOF mener at det i større grad bør være ferdselsforbud i hele eller deler av verneområder.
- Planlegging av sykkelstier og annen ferdsel/aktivitet i utmark må ta hensyn til viktige fugleområder.
- NOF mener at det ikke skal være tillatt med motorisert og ikke-motorisert vannsport når dette er i konflikt med hekkende, rastende og/eller overvintrende fugler. I særdeleshet gjelder dette vernede områder med en verneparagraf som sier at «Fugler, herunder deres reir og egg, er fredet mot enhver form for skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse». NOF er av den oppfatning at vannsport i slike områder er å anse som unødig forstyrrelse.
- NOF mener at bruk av vannscooter kun skal være lovlig innenfor godkjente og avgrensede områder.
- NOF er generelt imot motorferdsel i utmark, der dette ikke er nødvendig av hensyn til næring, sikkerhet, skadeforebygging eller oppsyn.
- Liberalisering og delegering av ansvaret for snøscooterkjøring til den enkelte kommune har vist seg å ikke fungere. Staten bør ha ansvaret for reguleringen.

TEMA 3: FORVALTNING AV ARTER OG BESTANDER

Bestandsmål

Toppredatorer er kritisk viktige elementer i funksjonelle økosystemer. Regulering av bestander av hjortedyr og mindre predatorer er avhengig av de store rovdyrene. Lave bestander/utryddelse av toppredatorene får konsekvenser for naturen langt utover bortfallet av deres tilstedeværelse.

- NOF tar avstand fra begrensning av bestander (uttak av ynglende individer/hi-uttak og jakt) før skade på bufe/rein er påvist. Uttak av enkeltindivider som beviselig gjør stor skade kan være akseptabelt, slik gjeldende praksis er for kongeørn.
- NOF mener at bestandene av store rovdyr (ulv, gaupe, jerv og bjørn) i Norge må få utvikle seg naturlig, uten begrensende faktorer som egne avsatte områder for disse artene.
- NOF aksepterer ikke øvre bestandsmål for naturlig forekommende norske fuglearter.
- NOF mener at fuglebestandene skal kunne utvikle seg naturlig. Høstingsprinsippet som NOF mener skal legges til grunn for artsforvaltning tilsier at jakt ikke skal påvirke bestandene negativt. Enkelte arters mulige konflikter med andre samfunnsinteresser må løses med forebyggende tiltak, og ikke med reduksjon av bestander som av naturlige årsaker har økt.

Jakt

NOF aksepterer bærekraftig jakt. Bærekraftig jakt er jakt som ikke har negative konsekvenser for den reproduserende bestanden.

- NOF aksepterer ikke jakt på trua eller nær trua arter.
- NOF er imot all jakt på fugler vår og sommer. NOF mener at vårjakta på ender i Kautokeino i Finnmark må avvikles.

- NOF mener at jakt bør totalforbys i verna områder.

Skadefelling av fugler

Fugler kan gjøre skade blant annet i økonomisk sammenheng, og noen mennesker opplever fuglers tilstedeværelse som plagsom i enkelte situasjoner. Fugler har krav på stor grad av beskyttelse og et godt lovverk.

- Forebyggende og avbøtende tiltak må ha et tydelig fokus, og fellingstillatelser bør ikke gis før det er dokumentert at slike tiltak er gjennomført og ikke nytter.
- Skadefelling skal kun gis der enkeltindivider beviselig forvolder vesentlig skade, og skal ikke benyttes som bestandsregulerende tiltak.
- NOF anser det som riktig og nødvendig at beslutningsmyndighet etter skadefellingsforskriften ligger hos Fylkesmannen eller Miljødirektoratet.

Skuddpremier

Bruk av skuddpremier er lite faglig basert. NOF mener at adgangen til å opprette skuddpremier på naturlig forekommende norske arter ikke hører hjemme i dagens naturforvaltning.

- NOF ønsker at Viltlovens § 51 snarest mulig endres, med et generelt forbud mot å opprette skuddpremier på naturlig forekommende arter i Norge.

Beskyttelse av fugler i hekketiden

Naturmangfoldloven inneholder en generell aktsomhetsplikt. Denne stiller krav om at alle skal gjøre «det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet i strid med forvaltningsmålet for arter i lovens paragraf 5». Paragraf 5 slår fast at alle arter skal ha levedyktige bestander i sine naturlige leveområder. Dette gjelder alle fuglearter og deres hekkeplasser.

- Arter som er truet trenger særlig aktsomhetsplikt, og det bør være særlig gode grunner til å hindre hekking av truede arter, for eksempel med tiltak som hindrer fuglene i å etablere seg før reirbygging og egglegging.
- Fugler som har egg eller unger må ikke fjernes eller forstyrres mer enn nødvendig.
- Tildekking av større hekkekolonier må ikke forekomme.

Fuglefôring

NOF mener fôring av ville fugler i sin alminnelighet er en positiv og givende aktivitet som fremmer kjennskapen til og omtanken for naturen rundt oss.

Fly og fugl

NOF ønsker at man jobber for tiltak som både ivaretar flysikkerhet og fuglers behov for beskyttelse. Fokus må alltid være på forebyggende og avbøtende tiltak.

- Artssammensetning, forekomst og lokal forflytning av fugler i et område styres i stor grad av mattilgang og tilgang på foretrukne oppholdsområder. Dette må tas hensyn til i arealplanleggingen ved etablering eller utvikling av flyplasser.
- Nedskyting av tilfeldige rastende fugler (som måker, vadere og andefugl) har liten effekt, og bør unngås.
- Skremselstiltak er akseptabelt for tilfeldig rastende fugler.

- Også truede arter utsettes for nedskyting på flyplassområder. NOF mener at når truede arter, som utgjør en liten risiko for flytrafikken, hekker på et flyplassområde, må andre løsninger benyttes.
- Personell som jobber med tiltak mot fugl ved flyplasser må sikres tilstrekkelig kompetanse i artsbestemmelse.

TEMA 4: FREMMEDE ARTER OG OPPDRETTSSINDIVIDER

Fremmede arter

En fremmed art er en art som forekommer utenfor sitt naturlige utbredelsesområde. Fremmede arter kan utgjøre en økologisk belastning for naturmangfoldet, inkludert ville fuglebestander. Også utsetting av oppdrettsindivider vil kunne føre til domestisering og negativ genetisk forandring av ville fuglebestander.

- NOF mener at utsatte og forvillede bestander av innførte arter (som kanadagås, stripegås, niland, fasan, mink og mårhund) skal bekjempes i Norge.
- NOF mener den norske svartelista utarbeidet av Artsdatabanken må brukes aktivt som et verktøy og grunnlag for prioritering av innsats mot utsatte og forvillede bestander av innførte arter. Bekjempelsen av arter som er definert å ha svært høy risiko (SH) eller høy risiko (HI) bør prioriteres. For andre arter på svartelista bør situasjonen overvåkes, slik at tiltak kan settes i verk dersom disse artene øker i antall og utbredelse.
- Tilplanting med fremmede treslag (bl.a. sitkagran) og spredning av disse treslagene er svært negativt for naturlig forekommende fuglearter. NOF mener at planteskog med fremmede treslag i størst mulig grad fjernes, og at områdene rehabiliteres. Dagens dispensasjonspolitikkk mht. nyplanting av fremmede treslag må innskjerpes.
- NOF mener at utsetting av avlete individer av stedegne fuglearter (som stokkand, vaktel og raphøne) for jakt eller andre rekreasjonsformål må forbys.

Katt og hund

Forvillede og etterlatte huskatter er en fremmed art i norsk fauna, og utgjør en stor trussel mot fugler og andre smådyr. Løse hunder utgjør et potensielt skadeelement for fugler både i hekketiden og under trekket.

- NOF mener at forvillede katter må fjernes fra naturen, og anbefaler ID-merking og sterilisering av huskatter for å redusere omfanget av spredning og yngling i naturen.
- NOF anbefaler at huskatter holdes innendørs i fuglenes hekketid, og spesielt om natten og morgenen.
- Ansvarlige myndigheter må sørge for båndtvangsbestemmelser som sikrer viktige områder for fugl både i og utenom hekketida, samt god skilting og godt informasjonsarbeid om sine båndtvangsbestemmelser.
- Båndtvangsbestemmelser må håndheves, og reaksjoner på brudd på disse må av både natur- og allmennpreventive hensyn prioriteres.
- Kommunene bør vurdere å sette av særskilte områder for lufting av hunder der dette ikke kommer i konflikt med fuglelivet eller andre interesser.

TEMA 5: KLIMA OG ENERGI

Klima

De raske og menneskeskapte klimaendringene utgjør en betydelig risiko for fuglelivet både ved påvirkning av leveområder og næringstilgang. NOF er generelt positiv til tiltak som reduserer utslipp av klimagasser, men mener det også er behov for en vesentlig sterkere vektlegging av tiltak som ivaretar og styrker naturens egen evne til fangst og lagring av karbon.

- Klimatiltak må ikke gå på bekostning av sikring av biologisk mangfold, økosystemer og viktige økologiske funksjoner.
- Bevaring av naturmangfold må prioriteres som klimatiltak, også for å sikre at naturen er best mulig i stand til å takle klimaendringer.
- NOF er negativ til myndighetenes planer om omfattende tilplanting av naturlige åpne områder som klimatiltak. Effekten av det foreslåtte tiltaket på karbonregnskapet er svært usikker, men det vil gi betydelige negative miljøeffekter i form av ødelagt naturmangfold - deriblant reduserte leveområder for naturlige fuglebestander.

Energi

NOF mener tiltak som effektiviserer og reduserer bruken av energi bør være førsteprioritet i arbeidet med å redusere utslippene av klimagasser. Tiltak bør dessuten både fokusere på å redusere utslipp fra fossile energikilder, og på å erstatte fossil energi med fornybare energikilder.

- NOF mener at ny energiproduksjon skal unngå å skade fuglelivet og økosystemene. Våre viktigste fugleområder må bevares, og kraftproduksjon i slike områder er uforenlig med fuglevern.
- Utviklingen av fornybar energi må gjøres etter et klart planverk, som ivaretar viktige miljøhensyn.
- Arbeidet med å forhindre at fugler forårsaker elektrokusjon, samt at fugler kolliderer med kraftledninger, må videreføres og styrkes.
- Vindkraftverk er spesielt problematiske for fuglelivet. Myndighetene må følge anbefalinger om plassering av slike kraftverk ut fra oppdatert tilgjengelig kunnskap. NOF mener at eventuell videre norsk vindkraftutbygging må foregå etter en nasjonal plan.
- Produksjon og bruk av biodrivstoff må gjøres på en slik måte at det ikke skader fuglelivet, viktige leveområder for fugler og biologisk mangfold generelt.

TEMA 6: FORURENSNING

Miljøgifter

Ulike typer miljøgifter kan gi en rekke skadelige eller uheldige effekter på fugler, og påvirke viktige funksjoner som reproduksjon, immunforsvar og overlevelse.

- NOF mener at blyhagl skal være forbudt ved jakt i Norge.

Skipstrafikk og petroleumsvirksomhet

Oljeutslipp utgjør en stor risiko for sjøfugler. Tradisjonelt har utslipp fra skip (regulære utslipp så vel som uhellsutslipp og utslipp ved forlis) vært hovedårsaken til at sjøfugler har blitt tilsølt av olje i Norge. NOF erkjenner at risikoen for utslipp knyttet til leting og

produksjon av olje generelt er lav, men mener hensynet til sjøfugl i noen områder må veie tyngre enn å åpne for petroleumsvirksomhet.

- NOF mener kunnskapsgrunnlaget om sjøfugl fremdeles må forbedres ved en videreføring og styrking av SEAPOP og SEATRACK-programmene.
- NOF er imot åpning for petroleumsvirksomhet i Lofoten, Vesterålen, Senja og havområdene ved Jan Mayen, og mener at noen av områdene nær større sjøfuglkolonier og viktige områder for næringssøk for sjøfugl til havs bør vernes mot petroleumsvirksomhet.
- NOF mener at det må etableres bedre oljevernberedskap og los-ordninger langs hele kysten, både i forhold til petroleumsvirksomhet og spesielt med tanke på økningen i skipstrafikk langs og forbi norskekysten (til og fra Russland).
- NOF mener at beredskapen må stå i forhold til operative tiltak rettet mot sjøfugl ved eventuelle oljesøl. Kompetanse og kapasitet må raskt kunne komme i gang med registrering av sjøfugl og eventuelt rehabilitering av fugler når ulykker inntreffer. Dette er spesielt viktig når truede arter (for eksempel stellerand) er rammet. Rehabilitering må vurderes basert på bestandssituasjon og sannsynlighet for langsiktig overlevelse for aktuelle fugler.

Forsøpling av havet

Plast og andre fremmedlegemer på avveie er en stor trussel mot sjøfugler og annet marint dyreliv. Sjøfugler dør blant annet som en direkte følge av plast i fordøyelsessystemet.

- NOF ønsker at det forebyggende arbeidet mot forsøpling av havet intensiveres.
- Nasjonalt må det etableres bedre ordninger for å sikre oppsamling og resirkulering fra store utslippskilder, for eksempel fiskeriene.
- Bruk av gummikuler på kunstgressbaner må fases ut.

TEMA 7: FISKERI OG LANDBRUK

Fiskeriforvaltning

Fiske kan potensielt konkurrere både direkte og indirekte med viktige næringsressurser for sjøfugler. For eksempel antas overfiske på sild å ha forårsaket kollaps i sildebestanden, som igjen påvirket bestandene av bl.a. lunde. Omfanget av fisket på viktig sjøfuglnæring som tobis, samt det uregulerte fisket på leppefisk langs norskekysten, er også bekymringsverdig.

- NOF mener sjøfugler i sterkere grad må tas hensyn til i flerbestandsmodellene som er ment å ligge til grunn for fiskeriforvaltningen.

Utsiktet bifangst av sjøfugl i norske kystfiskerier

Dødelighet blant sjøfugl i norske fiskerier er et stort problem. Blant annet ble det estimert at 40 000 sjøfugler ble drept i norske garn- og linefiskerier i 2008. Havhest, skarv, lomvi og annen alkefugl dominerte blant de drepte fuglene. På global basis drepes ca. 400 000 fugler hvert år gjennom bifangst.

- NOF krever en nasjonal handlingsplan for å begrense bifangsten av fugler i fiskeriene.

Oppdrettsnæring

Oppdrettsanlegg (på land og i vann) må ikke lokaliseres der de er i konflikt med viktige fugleområder og andre viktige naturtyper, både på grunn av arealbeslag, forurensningsproblematikk, forstyrrelser og andre negative påvirkningsfaktorer.

Landbruk (jordbruk og skogbruk)

Biologisk mangfold er særlig knyttet til restbiotoper som for eksempel åkerholmer, randsoner, veikanter, bekker og dammer i områder der det drives intensivt jordbruk. Siden 1980-tallet har det vært en sterk tilbakegang av fuglearter i jordbrukets kulturlandskap i Europa både som følge av fjerning av restbiotoper, intensivering og omlegging i jordbruket.

- NOF mener at restbiotoper i jordbrukets kulturlandskap må bevares, og at de i minst mulig grad må utsettes for tilfeldig sprøyting og gjødsling eller på annen måte ødelegges.
- Tilskuddsordningene i jordbruket bør utformes slik at det bli økonomisk attraktivt å skjøtte kulturlandskapet slik at det ikke gror igjen, og at hensynet til fugler i kulturlandskapet ivaretas.
- NOF ønsker en jordbrukspolitikk som gir mer bruk av beitedyr i kulturlandskapet.
- NOF ønsker at myndighetene prioriterer områder tilknyttet kulturmark i restaureringen av ødelagt våtmark.
- Bygging av nye skogsbilveger må underlegges godkjenningskrav hvor hensynet til naturmangfold ivaretas.
- Skogplanting i stor stil bør ikke tillates før det er foretatt konsekvensutredninger, og bør ikke skje på arealer der det krever drenering av myr eller våtmark, eller i andre områder hvor det kan ha en vesentlig negativ konsekvens for naturmangfoldet.